

“Dichten met je poten in de modder”

Jelle Peter de Ruiter, eindredacteur van Dokument, legt uit hoe hij keuzes maakt onder de tientallen voorstellen voor het programma van de NCRV: “Het is vooral van belang dat de makers van onze documentaires met de poten in de modder durven staan en daar gedichten mee kunnen maken.”

In het tweede deel van het drieluik over de Nederlandse televisie besteedde Cineblend een avond met beeld en debat aan Dokument, de langstlopende documentairerubriek van de publieke omroep. Voor film- en documentairemakers die als onderwerp de Nederlandse samenleving hebben, is het een toegankelijk en belangrijk platform. In 1991 heeft Gert van Dongen het programma opgezet en inmiddels is Jelle Peter de Ruiter sinds 2002 de eindredacteur.

Te gast waren Steef Meyknecht, Meral Uslu en Frans Bromet. Onder leiding van Janine Prins lieten de documentairemakers, die alle drie zelf de camera en de regie voerden, hun werk zien. Daarbij vertelden zij over algemene en specifieke problematiek, meevallers en bijzonderheden, technieken en de voor- en nadelen van het zelf filmen.

“Antropologie heeft me geleerd dat je tijd moet investeren voor verdieping.”

Steef Meyknecht heeft vanuit de culturele antropologie de technieken van observerende en participerende observatie meegekregen. Het is voor hem dé manier om aan de verdieping te komen die hij graag ziet in documentaires.

Voor de documentaire *Dichtgespijkerd* heeft hij, naast andere werkzaamheden, 2 jaar voorbereidingen getroffen en onderzoek gedaan. Hij volgde de ontwikkelingen rond een ander slooppand. Die eerste verkenning verliep heftig, terwijl het bij de uiteindelijke opnames er een stuk gemoedelijker aan toe ging. In totaal heeft hij er 1 jaar gedraaid.

Voor Meyknecht is het aanwezig zijn en het langdurig contact onderhouden met de hoofdpersonen erg belangrijk. “Je moet er bij zijn als de mensen veranderen en dat doen ze als ze gedwongen moeten verhuizen!”, aldus Steef Meyknecht. “In die verandering komen mensen naar buiten toe, worden explicieter en dat kan de aanleiding zijn om persoonlijkheden sterker te laten spreken.”

Hofleverancier

Frans Bromet kan de hofleverancier voor Dokument genoemd worden. Hij begon als cameraman en ontwikkelde zijn eigen stijl. Hij bleef dicht bij huis en dat doet hij nog steeds. Het zelf hanteren van de camera op de schouder nodigt uit tot conversatie. Een statief kun je eigenlijk alleen maar gebruiken als je afspraken maakt met acteurs, vindt Bromet.

Aan vooronderzoek doet Bromet niet echt: het filmen is de research. Van het één kom je bij het ander. In een aan de buitenkant rustig uitzijnde buurt kan zich dan tijdens de opnames toch een jongerenproblematiek ontfouwen [Klarendal Tranendal?].

Over zijn technieken heeft Bromet niet veel te vertellen. Of dat terughoudendheid uit verlegenheid of geheimhouding is, wordt niet helemaal duidelijk. De manier waarop Frans Bromet direct met zijn hoofdpersonen communiceert tijdens de opnames is uniek. Iemand uit het publiek beschreef een moment uit *De Nalatenschap* waarbij een familie vroeger altijd gebakshoteltjes pakte als er iets te vieren viel. De dame uit het publiek vond de vraag van Bromet: "Aten jullie vaak gebak?" typisch voor hem, aangezien het meer voor de hand ligt om te vragen of er vaak iets te vieren was.

"Ik wil onzichtbaar worden, a fly on the wall..."

Meral Uslu doet niet aan research, daarvoor is ze te ongeduldig. Ook voor het aanschrijven van fondsen, het liefste gaat ze meteen draaien. Meral heeft samen met Maria Mok de documentaire *Kruispost* gemaakt. Ze werd verliefd op de locatie en vroeg of er al een documentaire over gemaakt was. Vervolgens stond ze twee weken lang in een witte jas met de camera in het souterrain aan de Oudezijds Voorburgwal. Tussendoor belde ze Jelle Peter van Dokument en liet hem later de eerste beelden zien. Ze kreeg direct groen licht.

Ze draaiden een half jaar lang 2 spreekuren per week. Soms was het moeilijk mensen in beeld te krijgen en duurde het wachten erg lang. Voor Meral was de lach en de traan combinatie erg belangrijk, het Jordaanse gevoel, de humor. Samen met Jelle Peter hebben ze uren zitten monteren. De eerste selectie leverde 5 uur op, de tweede 2 uur en uiteindelijk bleven er 87 minuten over na veel snijden en beslissen.

Ten slotte

"Hoe reageren de mensen die gefilmd worden en wat zijn de gevolgen?", wil het publiek weten. De camera genereert reacties, antwoordt Jelle Peter de Ruiter. Sommige mensen beginnen tegen de camera te praten. Volgens Meyknecht is dat omdat de camera werkt als katalysator. De camera is een spiegel, een kanaal om iets te vertellen. Meral Uslu wendt zich letterlijk van de gefilmde persoon af als deze alleen in de ruimte is, waardoor zij gaan mijmeren of tegen de camera beginnen te praten.

Alle drie de documentairemakers zeggen het moeilijk te vinden om op te schrijven wat ze gaan doen. Bromet vindt daarom het vak dramaturgie erg belangrijk: "Tijdens het filmen maak je continu keuzes over beeld, geluid, personen, momenten. Je bent dan bezig met keuzes op grond van dramaturgische principes." Meral gebruikt dramaturgie als voorbereidingstechniek: "Het gaat over de manier van denken over film, het vertellen van het verhaal.

Al met al was het een inspirerende avond met prachtige fragmenten, onstspannen en openhartige filmmakers en een aandachtig publiek.

Cineblend d.d. 04-02-'09 Focus op NCRV's Dokument – geschreven door Coco Gubbels